

From the Dayan's Desk - #106

Teshuvos of Rav Gedalia Dov Schwartz zt"l – Yoreh Deah

Supplemental Source Sheet

R' Yona Reiss

סימן א – בלאדשאט בשחיטה

א. שולחן ערוך יורה דעה הלכות שחיטה סימן כד סעיף ה

ד] היה שוחט וחתך כל המפרקת, כשרה. (מרדכי בשם מהר"מ ועיין ס"ק ה'). **הגה:** והמנהג להטריף אפילו לא חתך רוב המפרקת (מהרי"ו ואגור ות"ה), ואין לשנות כי יש מרבנותא סוברין כן (דקדק ראבי"ה מפ"י רש"י).

ב. שולחן ערוך יורה דעה הלכות שחיטה סימן כג סעיף ה

אחר ששחט רוב אחד בעוף או רוב שנים בבהמה אין שהייה פוסלת; ולפי זה אין שהייה בקנה בעוף כלל. ויש מי שאומר שכל שלא נגמרה שחיטת כל שני הסימנים פוסלת שהייה; ולכתחלה יש ליזהר לחוש לדבריו. **הגה:** ואפילו בדיעבד המנהג להטריף; ולכן אם לאחר ששחט רוב שנים שוה הבהמה או העוף למות יכנו על ראשו להמיתו, ולא יחזור וישחוט (תה"ד לדעת רש"י וסמ"ק ומהרי"ו).

ג. פתחי תשובה יורה דעה סימן כג ס"ק י

ואפילו בדיעבד. עיין (בתשובת נו"ב תניינא חיו"ד סימן ב') שנשאל בשוחט ששחט רק הקנה בעוף וכאשר הובא העוף לבית היה עדיין חי והחזירו העוף לבית השוחט ושחט את הושט מה דינו אם לסמוך על (תשובת שבו"י ח"ב סי' נ"ד) שמכשיר בדיעבד והשיב דאין לסמוך עליו בזה וגם בנד"ז גם השבו"י מודה דדוקא במיעוט הסימנים הקיל בדיעבד משא"כ כאן שכל הושט נשאר ולכן יש לאסור גם הכלים אפי' אחר מעל"ע והשוחט יש לדונו לכף זכות ואעפ"כ טוב להעבירו על חודש או ב' חדשים כפי ראות עיני המורה ולפי חזקת השוחט ביראת שמים ע"ש [ועיין (בתשובת חתם סופר סימן מ"ב) דמורה אחד התיר באחד שחתך במספרים הסימן שלא נשחט וכתב דלא טוב הורה כי באמת אין חילוק בין השוחט לאחר וכהכרעת הש"ך סימן ב' ס"ק כ"ז ואף דאיכא למימר הואיל וגזז במספרים אין שם שחיטה עליו רק גזז מקרי ולא דמי לקרדום כו' אך לדינא חלילה לסמוך גם ע"ז ע"ש].

ד. ש"ך יורה דעה סימן ב ס"ק כז

או שהתחיל הכשר וגמר הפסול. משמע הא אם שחט הכשר הרוב ושחט אח"כ הפסול כשר והכי משמע בש"ס פ"ק דחולין (דף י"ט) וברש"י שם ע"ש והקשה בדרישה סימן כ"ג ס"ח דהא רש"י פוסל שהי' במיעוט בתרא ותירץ דהכא שאני כיון שאחר גומר השחיטה והב"ח הבין בקונטרס אחרון בסימן זה ובסי' כ"ג דקושיתו היא אמאי לא פסלינן הכא משום שהייה ע"כ השיג עליו דהכא בעובד כוכבים י"ל דשאני דאין שהייה אבל בישראל חברו פוסלת ותימא דהא אפשר דהכא מיירי בדלא שהה שעור שהייה (וגם י"ל דליכא שהייה אפילו משהו) אלא קושיתו דכי היכי דשהייה פוסל במיעוט בתרא ה"נ שחיטה הפסולה תפסול במיעוט בתרא ע"ש שכן משמע בדבריו להדיא אבל אה"נ דבשהייה אין חילוק בין הוא לאחר וכדמשמע בש"ס וכל הפוסקים ואפשר נמי דהיכא ששחט העובד כוכבים המעוט בתרא אחר שעור שהייה פסולה ומ"מ נ"ל לתרץ דהכא שאני דהא אין העובד כוכבים פוסל אלא כשעושה מעשה טרפה וכדאיתא בש"ס וכל הפוסקים והלכך אחר שנשחט הרוב תו לא מיטרפא אבל בשהייה לא נפקא לן מידי במעשה טרפה אלא כיון דשחיטה שייך במעוט בתרא ושהה וחזר ושחט ה"ל שהייה.

ה. ש"ך יורה דעה סימן כד ס"ק ה

והמנהג להטריף כו'. וצריך עיון בזה שהרבה גדולי הפוסקים מתירין הלא המה המרדכי והאגודה ר"פ השוחט בשם מהר"מ והרמב"ן והר"ן פרק השוחט במתני' דהיה שוחט והתז הראש כו' וכן כתב הרשב"א בשם גדולי המפרשים וכ"כ הרא"ה בספר בדיק הבית (דף כ"ג) וכן משמע דעת הרמב"ם פ"ב מה"ש דין ט' וכמבואר בכ"מ לשם וכ"כ בעל

העיטור וכ"כ הרשב"א בחדושו ובת"ה ובמ"ה ריש סימן ב' וכן משמע בתוספות ר"פ השוחט ד"ה ותו וכן משמע בתשובת בנימין זאב ס' שכ"ז וכ"נ מוכח מן המשנה וש"ס פ"ק דחולין (דף י"ט ע"ב) והתוספתא שהביא המרדכי ר"פ השוחט ע"ש ודוק והכי מוכח מדברי כל הפוסקים והט"ו בס"ס כ"א גם בתרומת הדשן ס' קפ"ז כתב דמן הדין שרי אלא שנהגו להחמיר וכן משמע באגור שסיים אבל רוב הפוסקים מתירים ע"כ ואולי דעת הר"ב דוקא להחמיר במקום שאין הפסד מרובה וכה"ג.

ו. שולחן ערוך יורה דעה הלכות דם סימן סז סעיף ג

שובר מפרקתה של בהמה, אסור לאכול מבשרה חי אא"כ מולחו יפה. וע"י מליחה מותר אפילו לקדרה, ולצלי מותר אפילו בלא מליחה. הגה: ונהגו להחמיר לחתכו ולמולחו אף בצלי. וה"ה אם חותך בשר מבית השחיטה קודם שתצא נפשה (ר"ן) י"א שיש ליזהר לכתחלה לשובר מפרקת הבהמה או לתחוב סכין בלבה כדי לקרב מיתתה משום שמבליע דם באברים (בנימין זאב וב"י בשם שבולי לקט).

ז. ש"ך יורה דעה סימן סז ס"ק ו

ונהגו להחמיר כו'. הוא ע"פ גירסת רש"י ובעל העיטור דמליחה לא מהני לא לקדרה ולא לצלי כמ"ש הר"ן וכתב ר' ירוחם נט"ו אות ד' שכן כתב רב אחא ושנכון להחמיר וס"ל להר"ב דחתיכה ומליחה מהני מיהא לכ"ע אפי' לקדרה דלא גרע מנצרר הדם מחמת מכה דבסעיף ד' וכ"כ הרמב"ם פ"ו מהמ"א דין ט' השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה הרי הדם נבלע באברים ואסור לאכול מבשרה חי אלא כיצד יעשה יחתוך החתיכה וימלח יפה יפה ואחר כך יבשל או יצלה עכ"ל וכתב הב"ח דהכי נקטינן ולא כהעט"ז שהבין דלחומרא בעלמא נהגו כן.

ח. ש"ך יורה דעה סימן סז ס"ק ט

כדי לקרב מיתתה כו'. ואף על גב דלעיל ס' כ"ג ס"ה בהג"ה כתב דמותר להכותה על ראשה לקרב מיתתה אפשר דאין הדמים נגררין כל כך אחר הראש ועיין בדרישה בס' זה סעיף ד.

ט. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן כב

בענין הכאה על הראש אחר השחיטה אם יש חשש מבליע דם באברים

בדבר מה שמכין על הראש של בהמה גסה אחר השחיטה כשלשים רגעים שכבר יצאו הרבה דמים ונבדקו הרבה אחר זה ומצאו בהרבה שלא נחבס כלל הגולגולת ולא נסדק ויש גם אלו שנעשה בהם כעין סדק במקום אחד והמוח בכולן לא נראה שום רושם, אם יש לחוש בזה משום מבליע דם באברים.

הנה לע"ד אין בזה שום חשש אף אם היה נחבס מזה הגולגולת והיה נראה רושם במוח דלכל השיטות הוא מותר אם לא שנגבב חומרות חומרות למינקט חומרא דמר וחומרא דמר שאף בדאורייתא לא מצינו שנחמיר בכה"ג.

(א) שיטת הרי"ף והרא"ש והטור והמחבר בס"ז סעי' ג' שכל האיסור אף בשבירת מפרקת שבגמ' /חולין/ דף קי"ג שהוא אסור מצד ספק בעיא דלא איפשיטא שהיא לחומרא הוא רק מלאכול אומצא בלא מליחה וכן הוא שיטת הרמב"ן והרשב"א בחדושו ובתורת הבית והר"ן כדהביא הב"י והרגמ"ה הובא באו"ז סוף הלכות מליחה ובהג"ה שבמרדכי פ"ב ורמז עליו בהג"א עיין שם. ובודאי שלא חמירי שאר קירובי מיתה מדין המפורש בשבירת המפרקת.

(ב) דאף לגירסת רש"י שמליחה לא מהני סובר הש"ך בסק"ו דחתיכה ומליחה מהני. וכן מפורש בהגר"א סק"ו עיין שם. וממילא כיון שחותכין את הבהמה לכמה חתיכות בבית המטבחים שהוא קודם המליחה וכל קצב חותך עוד החתיכות לחתיכות קטנות ולא נמצא אף אבר אחד שלם א"כ ליכא שום איסור אף בשבירת המפרקת וכ"ש בשאר קירובי מיתה.

ומה שהקשו רעק"א והפמ"ג בש"ד דאיך כתבו שמותר בחתיכה ומליחה משום דלא גרע מנצרר הדם הא ודאי גרע לענין צלי, דבנצרר הדם לא בעי חתיכה ומליחה ובשובר מפרקתה בעי אף לצלי חתיכה ומליחה, נראה דסברי דיש גם במליחה מה שאין בצליה דאף שצליה יותר מפליט ממלח כדהוכיחו התוס' בפסחים דף ע"ד מכבד, הוא דבמקום שמפליט ע"י אש הוא מפליט כל הדם אף שהוא הרבה כמו בכבד ובנצרר הדם וכדומה ואף בלא חתיכה אף שמלח לא מפליט כולו בכבד שאיכא רוב דם כדאיתא בתוס' חולין דף ק"י להע"ל, וכן הוא בנצרר הדם כשלא

חתכיה אבל היכא דנבלע הדם ביותר מכפי דרך הדם להיות גרע ע"י אש מע"י מלח, דאש יש בו גם כח להצמית כדחזינן מהא דאוסר רבינא באומצא דאסמיק דאנחה אגומרי, רק שמ"מ מתיר ר' אחא ואיפסק כן משום דכח השאיבה שיש באש גדול מכח הצמיחה שבו. ופשוט שזהו טעם רש"י שמצריך מליחה קצת גם לצלי שהקשו התוס' פסחים דף ע"ד מה מועלת מליחה מועטת לצלי, דהוא כדי לסלק כח הצמיחה ויוכל כח השאיבה לשאוב. ואף התוס' שלא מצרכי מליחה כלל לצלי משום דסברי דבעצם כח השאיבה גדול מהצמיחה אף בלא מלח. ולכן כשהדם בלוע בהאברים יותר, מקדים כח הצמיחה לשלוט בהבשר ושוב אין בכח השאיבה לשאוב. אבל מליחה שאין בו כח להצמית אלא לשאוב ולהוציא דם, אף כשהדם בלוע יותר נמי הוא שואב ומוציא כיון דאין מה שיעכבו. ודין זה מצינו לפי' התוס' והר"ן בבשר שנחתך קודם שתצא נפשה דצלי לא מכשיר ומליחה מכשרת.

וזהו שבעי בגמ' בשובר מפרקת דאם מבליע דם באברים ביותר יש בזה שני חסרונות, אחד דלא יצא ע"י צלי מצד שיקדים כח הצמיחה. ועוד דהוא כאומצא דאסמיק כיון שמתקבצים דמים שנפרשו ממקום למקום ולא יועיל גם ע"י מליחה. ולכן כתבו שפיר הש"ך והגר"א דע"י חתיכה מועילה המליחה דלא גרע מנצרר הדם ממש וכ"ש הכא שלא ברור שהוא כנצרר הדם שהוא בעיא דלא איפשיטא. ומה שגרע מנצרר הדם לענין צלי הוא מטעם חסרון האחר דיקדים כח הצמיחה שלא שייך במליחה.

אך לטעם זה היה לן לחוש שמא יאכלו צלי שלזה לא מועילה החתיכה, אבל עיין בתב"ש סי' כ"ג ס"ק י"ב דמליחה קצת שאנו מולחין לצלי מהני ליה עם הצליה כמליחה יפה לקדרה. ולשמא יצלו בלא מליחה כלל שלא כנוהגין ודאי אין לחוש. והכו"פ סובר דלצלי א"צ מליחה עיין שם בפלתי סק"ב ובכרתי ק"ה.

(ג) שיטת הג"א שהביא הט"ז סק"ב שדוקא בשובר המפרקת שמחמת יסורי שבירה אין בו כח להתאנח ולהוציא הדם אבל חותך לא אסור, ומפורש בט"ז שלפ"ז כל קירובי מיתה מותר ופליג על שבולי לקט שאוסר בתחיבת סכין בלבה. והט"ז רצה לומר שכן סובר גם רש"י והב"ח כתב בסי' כ"ד בשם מרדכי הארוך בפירוש דאף לרש"י דוקא שובר אבל חותך בסכין שרי. וכן מוכרח למה שאיתא ברש"י דף ל"ב דמוטב שיכה על הצואר בסכין וכן הוכיח מזה הב"ח בסי' ס"ז עיין שם וא"כ כ"ש שאר קירובי מיתה כמו הכאה על הראש שמותר. ומשמע שכן סובר גם הט"ז לרש"י אף אליבא דמסקנתו לתרץ להרמ"א שאיירי ביצא הדם, דלכן כתב ונראה דרש"י סבירא ליה ולא כתב ואין לומר דרש"י ס"ל דדוקא בשובר מפרקת משום דעכ"פ יקשה להרמ"א אלא נראה דלעיל מיירי שכבר יצא הדם, משמע משום דלרש"י נשאר הט"ז בתירוצו דסובר דדוקא שובר מפרקת ורק להרמ"א שפסק הא דשב"ל הוצרך לתרץ דלעיל מיירי שיצא הדם. משום שלא היה יכול לתרץ כן גם לרש"י דאם היה סובר דחותך הוא כשובר המפרקת לא היה לו לרש"י לומר שיכה בסכין אלא סתם שישבור הצואר ומה לנו באיזה דבר ישבור אם בידו או בסכין אלא ודאי דהוא משום דאיירי אף קודם שיצא הדם ואסור בשובר לכן כתב שיכה בסכין שהוא נחשב אף אם הוא בדרך התזה כחותך כדאיתא בתב"ש סי' כ"ג ס"ק י"ב בשם הסמ"ק ולכן נשאר הט"ז לרש"י בתירוצו הראשון.

(ד) שיטת הש"ך סק"ט דאף שאוסר הרמ"א לתחוב סכין בלבה כהשב"ל ניחא מה שמתיר להכותה על ראשה לקרב מיתתה משום דאפשר דאין הדמים נגררין כ"כ אחר הראש. והתב"ש נמי סובר כן מטעם אחר שכתב שם בסק"י משום דאינהו היו בקיאי וידעי דתחיבת סכין בלבה כאיב לה כמו שבירת מפרקת ואין לנו אלא מה שהזכירו אבל הכאה על הראש דהתיר רש"י בהדיא שפיר דמי.

(ה) שיטת הט"ז שכתב דונהגו להחמיר לחותכו ולמולחו אף לצלי אין מקומו בסעי' ג' על דין דשובר מפרקתה אלא בסעי' ד' על נצרר הדם מחמת מכה, שלכן כתב הפמ"ג דלהט"ז אף בשובר מפרקתה שרי לצלי ולקדרה כפסק המחבר דרק לאומצא בלא מליחה אסור. ותיבות אלא מחמת מנהגא המוקפים שבפמ"ג כוונתו על מה שנוהגין למלוח קצת גם לצלי שכתב הרמ"א בסי' ע"ו סעי' ב'. ומה שכתב הרמ"א שיש ליזהר לכתחלה לשבור מפרקת הבהמה או לתחוב סכין בלבה צריך לומר שהוא רק משום חשש שמא יאכל אחד באומצא, שזה ליכא בזמננו כדאיתא בתב"ש ס"ק י"ב דהאידינא אין דרך בנ"א לאכול חי כלל.

ונמצא שאין אף אחד שאוסר אלא כשנגבב חומרות למינקט חומרא דמר וחומרא דמר ולעשות שיטה חדשה, דנימא דכוונת רש"י לאסור אף בחתיכה ומליחה וצלי כדמצינו רק הפר"ח שסובר כן אליבא דרש"י. שאף שהפמ"ג מפרש כן גם להט"ז לא מוכרח כלל, דמה שכתב הט"ז שלא נכון כלל מה שרבים מתרצים דמש"כ רש"י שמוטב שיכנה הוא שעדיף ממה שישחוט ויהיה שהיה במיעוט בתרא נראה פשוט דאינו מטעם דשובר דלרש"י ליכא תקנתא כדמפרש הפמ"ג אלא מטעם דלא נראה להט"ז שרש"י יכתוב לעצה דבר שאסור לעשות דכי יש הכרח לעשות איזה

דבר שיתירו לו לעשות אף באיסור שיאמר שמוטב לו לעשות איסור הקל מלעשות שהיה במיעוט בתרא שהוא איסור יותר חמור. וגם הא בכלל לא שייך לשון זה דבשהיה במיעוט בתרא אין זה עצה כלל אף אם נתיר לעשות איסורין דהא אסורה מספק הבעיא לאכילה, ולהכות על הראש והצואר תהיה מותרת ע"י חתיכה ומליחה ורק שאסור לעשות כן שמא ישכח מלחתוך ונמצא שאם שייך להתיר לא אפשר כלל להתיר שהיה ואין שייך לשון מוטב ותמוה תירוץ זה ולכן כתב הט"ז דאין זה נכון כלל. אבל אפשר שגם הוא סובר דמותר ע"י חתיכה ומליחה לרש"י. ונמצא שרק הפר"ח סובר כן בדעת רש"י, ובב"ח משמע שסובר כן לבעל העיטור. ואף שלדידהו הא אין סובר כן הרמ"א ופוסקין כהרמ"א שמותר ע"י חתיכה ומליחה, ולהכו"פ ע"י צלי לא בעי מליחה, ולהט"ז מותר גם בלא חתיכה ככל בשר כדסובר המחבר שלא פליג עליה הרמ"א מ"מ ניחוש לשיטתם רק במה שמחמרי לרש"י ולא כדסברי אינהו לדינא. וגם ניחוש לחומרת השב"ל שגם תחיבת סכין בלבה אסור כשבירת המפרקת אף שלא סבר זה רש"י להט"ז והב"ח והביא כן ממדכי הארוך והכריח כן, שנגקוט כרש"י רק במה שמחמיר. ונחמיר עוד יותר שגם הכאה על ראשו וכל קירוב מיתה אסור נגד רוב הראשונים, ונגד הש"ך והתב"ש שאף להשב"ל מתירין בהכאה בראש. וכל זה נגבב חומרות בספק איסור דרבנן למינקט רק חומרא דמר וחומרא דמר מה שאף באיסור דאורייתא לא מצינו שיחמירו בכזה. וכ"ש שהרמ"א בעצמו כתב רק שיש ליזהר לכתחלה ובד"מ בשם בנימין זאב כתב בפירוש ומיהו אין הבשר נאסר בכך שודאי אין מקום לחוש ולאסור נגד כל הפוסקים.

ועיין בש"ע הגר"ז סי' כ"ג ס"ק י"ז שמפורש שאין להחמיר בשאר קירובי מיתה אלא שלא לאכול חי בלא מליחה ובשבירת מפרקת יש לחוש לכתחלה לאסור אפילו בחתיכה ומליחה וכוונתו בלכתחלה היינו שלא במקום הפסד. וג"כ הוא חומרא גדולה באיסור ספק דרבנן, אבל יותר מזה אין מקום כלל להחמיר.

ובהא דידן אף אם ננקוט חומרא דמר וחומרא דמר ונאסור בשבירת מפרקת ואף בכל קירוב מיתה את הבשר לגמרי, נמי הא הוא רק בקירוב מיתה שהוא בהכאה המטרפת כגון שנחבסה הגולגולת ע"י זה או שניקב המוח אבל כשלא נעשה שום רושם במוח וגם בגולגולת לא שייך לאסור כלל דאין בזה קירוב מיתה ונמצא שאף באלו שנעשה מזה כעין סדק במקום אחד שהוא רק ספק אם נחבסה עיין בתב"ש סי' ל' סק"א וא"כ יש עוד ספק אם היה בזה קירוב מיתה כלל. ועיין בדרכי תשובה סק"ב שבמקום ספק אי הוי רוב גובהה או רוב היקפה יש להקל בזה מצד ספק שמא אין זה נחבסה וכפי השערתי באלו שבדקתי ומצאתי כעין סדק לא היה רוב כלל ונמצא שבהכאה שעושין הוא ספק רחוק שיהיה מזה קירוב מיתה שיהיה שייך לחשוש.

ולכן למעשה איני רואה בזה שום חשש ואם יש לבעלי המטבחים צורך לעשות כן יש להתיר.

סימן ב – בשר שלא נמלח כהלכה

א. שולחן ערוך יורה דעה הלכות מליחה סימן עו סעיף ב

רצה למלוח צלי ולאכלו בלא הדחה, עושה, ואין לחוש לדם שעל המלח. ויש מי שאומר דהני מילי כשמולחו וצולוה מיד, אבל אם שהה במלחו, המלח בולע ונאסר, לפיכך מדיחו יפה קודם צלייה. הגה: וי"א דצלי בעי הדחה תחלה (רמב"ן) וי"א דצריך גם כן קצת מליחה תחלה (רש"י). והמנהג להדיח תחלה וגם למלוח קצת כאשר נתחב בשפוד, וצולוה מיד קודם שיתמלא המלח דם (הגהות ש"ד). מיהו אם לא הדיחו ולא מלחו כלל, או מלחו בלא הדחה תחלה, ונצלה כך, מותר, ובלבד שלא שהה כך במליחתו בלא הדחה שיעור מליחתו, אבל אם שהה כל כך קודם שצלאו, אסור (כך משמע בארוך כלל ה).

ב. תלמוד בבלי מסכת חולין דף קיא עמוד א

כי הדר סליק אשכחיה לר' זריקא, אמר ליה: האי נמי לא תבעי לך, דאנא וינאי בריה דרבי אמי איקלען לבי יהודה בריה דר' שמעון בן פזי, וקריבו לן קניא בקופיה - ואכלנא. מתקיף לה רב אשי, ואיתימא ר' שמואל מזרוקיניא: ודלמא פי קנה חוץ לקדרה הוה? אי נמי, מיחלט הוה חליט ליה מעיקרא? כי הא, דרב הונא - חלטי ליה בחלא, ורב נחמן - חלטי ליה ברותחין.

ג. שולחן ערוך יורה דעה הלכות מליחה סימן עג סעיף ב

אם חלטו בחומץ או ברותחין ונקב והוציא מזרקי הדם שבתוכו, מן הדין מותר לבשלו, אלא שהגאונים אסרו לעשות כן, ובדיעבד מותר.

ד. שו"ת שבט הלוי חלק ב סימן כו

הנה נשאלתי ממשגיח על הכשרות בבי"ח גדול - אשר יש שם חולה גדול שאסרו לו הרופאים למלוח בשר כדרך מליחה לקדרה, וגם צלי ע"ד שנתבאר סוסי"ט אסרו לו מטעמי רפואה, והחולה אף על פי שנקרא חולה שיש בו סכנה אינו רוצה לאכול בלי תיקון, איזה דרך ישכון אור. וכב' השואל רצה להתיר בשעת הדחק הזה מליחה בצוקר, ואני בעניי התרתי לו בשעת הדחק גדול חליטה במים רותחין ואפרש שיחתי בזה.

דהנה בענין מליחת הסוכר אעפ"י שהגאון בעל הלכות קטנות רצה לסמוך בזה שכח הסוכר ככח המלח למשוך הדם אליו - ונגררו אחריו כמה ספרי הספרדים - אבל כבר הביא בד"ת סימן ס"ט אות שכ"ח שחלילה לסמוך על זה אפילו דיעבד וכזה אנו מורים והולכים תמיד דמליחת סוכר כמאן דלא מלח דמי - ובתשובת ד"ח יו"ד ח"א סי' כ"ה כתב דגם הלכות קטנות לא כתב כן רק לענין מליחת קרבן לא לענין מליחת בשר מדם, אמנם לפ"ז קשה ממנחות כ"א אלא טעמא דמעטי' קרא דם ממלח הא לאו הכי ה"א דם בעי מלח הא כיון דמלח יצא מתורת דם - ולפי דברי הלק"ט מה פריך הלא יכול לקיים מצות מליחה דברית מלח עולם דבקרבן בצוקר מבלי שיעשה רותח שיצא מתורת דם ובד"ח נדחק בזה, ובעניויתו ל"ק דהא כבר כתב בעל הלק"ט בעצמו דלהלכה אי אפשר בסוכר כיון דאסור משום כל שאור וכל דבש לא תקטירו וכל מיני מתיקה בכלל דבש הם כדהוכיח המל"מ בראיות, וא"כ א"א לקיים פסוק דפוטר דם ממליחה בסוכר, דבאיסורא לא קמשתעי קרא, ולא משכחת בהיתר רק היכא דליכא מלח ומדין עשה דוחה ל"ת ומזה לא דברה תורה, וגם אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש, כמבואר זבחים צ"ז - עכ"פ פשוט דאין לצרף שיטה זו למלוח בסוכר אפילו בשעת הדחק גדול - וגם במקום חולה דילמא אתי למסרך במק"א.

איברא בחליטה ברותחין בשעת הדחק גדול יש לצדד בו - דהנה בש"ך סי' ע"ג סק"י מתקשה בסתירת הרמ"א שדעתו בתו"ח דלענין כבד אין אנו בקיאים בחליטה אפילו דיעבד, ובסו"ס ס"ז לענין חליטת בשר דאעפ"י שאין אנו בקיאים מ"מ דיעבד ועשה מותר, בתי' קמא כ' דשאני כבד דנפיש דמי', ובתי' השני כ' דגם בסי' ס"ז לא התיר רמ"א דיועיל לדין חליטה לענין שלא יהא צריך מליחה אחריה ודיעבד מותר היינו שלא נקרא מתבשל בדמי', משא"כ כבד כיון דהחליטה לא הועילה שוב אין תיקון כיון דאין מליחה לכבד - והגעק"א בחי' שם כ' דקושית הש"ך לק"מ עפ"י דברי הב"י דבבשר לא מצינו חליטת רותחים רק חליטת חומץ (כצ"ל) ובזה לא שייך בקיאות משא"כ כבד דשייך ג"כ חליטת רותחים ובזה שייך אין אנו בקיאים דלפעמים לא יהא רותח כ"כ ולא חלקו בין חליטה לחליטה ואסרו הכל דיעבד, אלא דרבינו ירוחם כתב ג"כ בבשר דאין אנו בקיאים וחוששים בזה לכתחלה, אבל דיעבד אנו סומכים על סתימת הפוסקים דבבשר אין אומרים דלא בקיאים אנו - א"ד הגרעק"א.

נמצא דלפי מסקנת ההלכה דין חליטה בבשר אם מותר דיעבד בלי מליחה כלל הוא מחלוקת רבותינו הש"ך והגרעק"א דלהש"ך דוקא עם מליחה ודיעבד מותר היינו שלא נאסר הבשר עכ"פ, ולהגאון רעק"א מותר לגמרי בלי מליחה כדין חליטה, וכל זה בחליטת חומץ, אבל חליטת מים רותחים לא הותר כלל בחליטת בשר.

ה. שו"ת ציץ אליעזר חלק יב סימן נב

ואודות למלוח בצוקער להאסורים במלח, אין כל היתר בזה, וכפי שכבר ביררתי זאת הדק היטב בספרי שו"ת צ"א ח"ט סי' ל"ה, ונספות בחי"א סי' ע"ז כיעו"ש, ויפה העלה בס' שו"ת שבט הלוי חיו"ד סי' כ"ו להתיר חליטה לחולה שהרופאים אסרו למלוח ולא להתיר בשום פנים ע"י מליחה בצוקער. דמליחת סוכר כמאן דלא מלח דמי עיין שם.

וכעת ראיתי גם בספר שו"ת אמרי דוד הנ"ל סי' י"א שנשאל ע"ד אשה שמלחה בטעות שומן אווזות בצוקער דק בסברה שהוא מלח, ובדברי תשובתו הוכיח בבקיאות גדולה מכמה וכמה מקומות בש"ס וכן מפוס' דצוקער לא נקרא מלח ואינו בגדר זה כלל, וזאת הלכה העלה דחלילה להורות בזה היתר ואין לצרף זה אפילו לספק, ודחה דברי מורה אחד שרצה להורות היתר להתיר השומן והכלים שבשלה השומן, וגם ע"י שיבטלו השומן ברוב שומן כשר, וכתב שחלילה להורות כן עיין שם, וזהו אף על פי שהעובדא היתה בשומן שאין דם נראה שם לעין (עיין ש"ך סי' ע"ה סק"ח, ויעיין גם בחכמ"א ה' מליחה כלל ל"ג סעי' י"ב וספר באר מרדכי (פארהאנד) בשו"ת שבתחילת הספר סימן ג' עיין שם ואכמ"ל).

אמנם בשיעור המליחה במלח נראה דלצורך חולה יש לסמוך להתיר לכתחילה שישהה במלחו רק שיעור ח"י רגעים בלבד כמשמעות דברי השו"ע בסי' ס"ט סעי' ו', ולצורך חולה כדיעבד דמי. והגם שראיתי במשנה ברורה באו"ח סי' תנ"ט ס"ק ט"ו שכותב ז"ל: ועיין בביאור הלכה דלענין מליחה דשיעורו הוא ג"כ כדי שיעור הילוך מיל

בדיעבד אין להקל אלא א"כ שהה כ"ד או כ"ג מינוט עכ"פ. ובביאור הלכה שם מביאר דשיעור השהיה הוא לכדי כ"ב מינוט וחצי, ומביא בשם ספר זמנים שכותב דגם לענין מליחה יש להחמיר אף דיעבד ולאסור כל זמן שלא שהה שיעור זה ע"ש (ויעוין מהמובא מזה גם בדר"ת יו"ד שם וחכמ"א כלל ל' סעי' ט' ע"ש), אבל כבר כתב להשיג עליו הגאון החזו"א ז"ל בס' מועד ה' פסח סי' קכ"ג אות א', ומסיק דאין לנו לזוז מדברי השו"ע דשיעור מיל י"ח מינוט, וכי, בשיעור מליחה יש להקל בדיעבד בשיעור הזה או לחולה גם לכתחילה עיין שם.

ו. דרכי תשובה סימן סט ס"ק שכח

ע' בעקרי הד"ט חלק או"ח סי' י"ד אות ל"ו שפסק דבמקום שאין מלח מצוי אין שום פקפוק שבדאי מותר למלוח בציקע"ר וכ' דמחמת רוב פשיטתו לא זכרו הטוהמ"ח והביא כן גם מדברי הרב הלק"ט (למהר"י חגיז) שפסק דציקע"ר נידון לכל דבריו כמלח לענין מליחת הקרבנות וכ' שם שצריך שיהי' הציקע"ר בתוארו כמו מלח לא דק ביותר ולא גס ביותר ואם כל זה אם מלח בציקע"ר דק יותר אין לאסור בדיעבד עיין שם ועי' בס' מסגרת השלחן הספרדי שכ' שכן יש בקבלה מרביתו שהציקע"ר מוציא דם כמו המלח עיין שם וכ"כ בס' מעשה אברהם הספרדי חיו"ד סי' ל' לדינא רק שהותנה שיהי' הציקע"ר בינוני לא דק ביותר ולא גס ביותר וכמו במלח דלעיל סעי' ג' עיין שם אמנם עיין בס' רוח חיים הספרדי אות ה' בשם רב גדול א' דמחכי עלה בהוראה זו דפשוט הוא דאין הציקע"ר שואב הדם כמו מלח והמורה שמתיר למלוח בציקע"ר הוא מכשיל את הרבים עיין שם ועי' בס' שו"ר טהרה מערכת הא' אות י"ד וביד יהודה בפיה"א ס"ק צ"ז ובערוגות הבושם אות י"ז מ"ש ג"כ לתמוה על הרב עקרי הד"ט הנזכר איך נתן מכשול להקל בענין זה כזה שדבר ברור הוא שאין הציקע"ר דומה למלח לענין זה כלל דדוקא מלח דרכו לשאוב הלחות מהגוף משא"כ ציקע"ר וכ' דאין לעשות מזה אפי' ספק וסניף וצד סמך כל דהו להקל ח"ו.

סימן ג – נותן טעם לפגם

א. שו"ת מנחת יצחק חלק ד סימן קיב

היוצא Oleic Acid שמשתמשים בעבודם עם מין שמן הנקרא Tin Foil בדבר רקועי פחים דקים מאלומיניום, הנקרא מחלב (בצירי).

שהמה רקועי פחים דקים מאד, הנעשה ממתכת הנקרא Tin Foil שאלה, ע"ד שנתחדש זה איזה זמן מין הנקרא אלומיניום, ומבשלים וצולין בהם, וגם מעטפין בהם לשמירה שלא יתקלקלו, מאכלים חמים וצוננים, וכפי שנתברר, היוצא מחלב (בצירי) וכדלהלן, והיינו שבשעה שמרקעין הפחים Oleic Acid משתמשין בעשייתן, במין הנקרא אשר יש בתוכו ששה אחוזים משמן של איסור, Refined Petroleum במעגולות חמין מאד, מושחין אותם בשמן הנ"ל, ואולי נשאר קצת ניכר מהמשיחה גם על פני הפחים, ובזה השאלה אם מותר להשתמש Oleic Acid הנקרא בהם בלא חשש כלל...

תשובה (א) הנה כפי מה שנתברר לנו, ישנם בתי תעשי' שמשתמשים בעשייתם, בחלב (בצירי) בלי תערובת כלל, והנני בזה רק בנוגע לבית תעשי' הנ"ל, דהנה כפי המבואר בדברי הבעלי תעשי' הנ"ל, ואשר גם נתאמתו דבריהם להרבנים שבקרו את הבית התעשי', לא נשאר מהאיסור לכל היותר רק מעט מהמעט במספר המיעוט של כל שהוא, ומ"מ בבואנו לדבר הלכה למעשה, צריכים אנחנו לברר יסודי ההיתר, שאין בזה אף משום ביטול איסור. לכתחילה וכדלהלן.

(ב) הנה בודאי אין כאן לפנינו, אלא כלי שאינו בן יומו, אף אם יהי' איזה טיח כל שהוא של איסור בעין עליהם, דהרי נודע פלוגתת הפוסקים, אם הבעין שעל הכלי נפגם אחרי המעת לעת, דהר"ן והרמב"ם, הביאם הב"י (יו"ד סי' ק"ג), ס"ל, דנפגם, אבל הרשב"א וכ"פ הטור שם (סי' קכ"ב) וש"פ ס"ל, דלא נפגם, ובש"ע /יו"ד/ (סי' ק"ג) הביא דיעה ראשונה בסתם לאיסור, ודעת הר"ן והרמב"ם, הביא רק בשם ויש מתירים, ונודע בכללי הש"ע, דהעיקר כדיעה הא', - וצ"ע ממה שבש"ע שם (סי' קכ"ב סעי' ג'), הביא דעת המחמירים רק בשם י"א, - ובב"ח שם (סי' קכ"ב) הביא (מסי' י') גבי סכין, ושכן דעת רוב הפוסקים לאיסור עיין שם, אמנם פשיטא דכ"ז בשהיית מעל"ע או יותר קצת, אבל אחרי שהיית זמן גדול, בודאי נפגם גם הבעין שע"ג הכלי, וכמ"ש הפרישה שם, על לשון הטור, דאינו נפגם בשהיית יום א', דלאו דוקא יום א' קאמר, אלא לאפוקי אם ראינו שנפגם לגמרי, דאז אפילו נבילה בעינא פוגמה עיין שם, וא"כ בודאי בנד"ד, אחרי עבור איזה ימים, נפגם לגמרי גם מה שע"פ, אף אם הי' מתחילה לשבח.

(ג) וכל זה, אף אם יהי' איזה טוח ממש של איסור ע"פ, אבל כמו נד"ד, דהוי רק מעט מהמעט היותר אפשר ע"פ, הרי כתב בכנה"ג שם (סי' קכ"ב הגהות הטור אות י"ז) בשם הרשב"א, דהיכא דאינו אלא טיחה כ"ש בעלמא, ושליט בה אורא, הוא נעשה פגום לאחר מעל"ע עיין שם, והובא בדרכ"ת שם (סק"י), וא"כ מכ"ש בנד"ד, דאין לך טיחה כ"ש פחות מזה וכנ"ל.

(ד) וגם שייך בנד"ד, מש"כ בערוך השלחן שם (סעי' ח'), דהיכא דבשלו שאר מאכלים, ורק מעט בשר או חלב בתוכם, אז, אף שהקדירה אינה רחוצה, מ"מ מה שע"פ הדופן, אין בזה ממש כלל, וכמעט שאינה ראוי' לאכילה, ולכן יש לחושבו נותן טעם לפגם לאחר מעל"ע בכל ענין, ובפרט שלדעת הרמב"ם ועוד פוסקים, גם טיח גמור היא נוטל"פ עיין שם, והרי גם בנד"ד בתחילת העשי', האיסור מיעוט, שמערבין בתערובת הרבה היתר, וא"כ שייך גם מש"כ הערוך השלחן כנ"ל עייש"ה.

(ה) אבל כנודע בדבר חריף ל"מ אינו בת יומא, דהחריפות משוי' לי' לשבח, עי' (יו"ד סי' צ"ה וצ"ו), וגם אף באינו חריף, מ"מ הרי לכתחילה, אף אינו בן יומו אסור, ע"כ אנו צריכין לשאר עיקרי ההיתרים שישנם בנד"ד, וכדלהלן.

(ו) החלב (בצירי) בעצמו, כשמביאים לבית התעשי', רובא דרובא נפסל מאכילת אדם, ...

ב. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן ל

הנה בדבר בורית מאלקאהאל שעושין מחלב, ואופן עשיית האלקאהאל הוא שמתחלה מבשלים החלב עם מיני עסיד, ומה שראוי לאכילת אדם מסלקים משם, ואת החלק שאינו ראוי לאכילה מבשלים אותו בחתיכות מתכות וגעז עד שנעשה מזה אלקאהאל שהוא סם המות להרבה בע"ח, אם מותר להשתמש בבורית זה לנקות כלים. הנה אם אמת הדבר אינו רואה בזה שם איסור, דרק לאכול דבר איסור שנפסל מלאכול לכלב אוסר הרא"ש בפסחים דף כ"א מהטעם דכיון דאיהו קאכיל ליה אסור, והוא מטעם אחשביה כדאיתא במג"א סימן תמ"ב ס"ק ט"ו מתה"ד סימן קכ"ט, דמה"ט מתיר לכתוב בחוהמ"פ בדיו שמבושל בשכר שעורים דאף אם ישכח ויתן לתוך פיו הרי יהיה זה בלא כוונה לאכילה דליכא אחשביה, וכן הוא שם בבאורי הגר"א, ובנו"ב תנינא חיו"ד סימן נ"ז מתיר מה"ט הבאדאש שנעשה מלאג של הבורית ששם הוא חלב שנפסל מאכילת כלב ליתנו לעיסה לחמץ משום שכיוון שאינו אוכלו כמו שהוא אלא שנותנו להעיסה לתקנו ליכא סברת אחשביה. וא"כ כ"ש שליכא אחשביה לאוכל בזה שמנקה הכלים דאדרבה כשהוא אוכל אינו ראוי לנקות הכלים ולכן לע"ד אין לאסור לנקות בבורית שנעשה מאלקאהאל זה את הכלים. ואפילו לעשות לכתחלה האלקאהאל לצורך בורית מזה אין לאסור, דלא שייך בזה איסור בטול איסורין, דלעשות איסור שיפגם אין בזה איסור בטול איסורין, וראיה מה"ט ז' יו"ד סימן פ"ו ס"ק י"ד דנותן טעם על מה שכתב האו"ה דאין נוהגין להתיר אפרוח שנולד מביצת נבלה וטרפה שתמוה מאד והד"מ כתב שאינו יודע טעמו, שהוא משום דיש לחוש שמא ישהנה בביתו כדי להניחה תחת תרנגולת לעשות אפרוח שיש לחוש לתקלה שמא בתוך כך יאכלנה, ואם היה אסור לפגום איסור להתירו הרי יהיה אסור להניחה תחת תרנגולת כדי שיצא אפרוח אחר שתסרח שזה עושה ההיתר, וכ"ש לפגום כדי לעשות האלקאהאל לעשות בורית לנקות כלים שאין בזה איסור מצד מבטל איסור.

סימן ד – בדין גבינת עכו"ם

א. שולחן ערוך יורה דעה הלכות מאכלי עובדי כוכבים סימן קטו סעיף ב

גבינות העובדי כוכבים, אסרום מפני שמעמידים אותם בעור קיבת שחיטתם שהיא נבלה. ואפילו העמידוהו בעשבים, אסורה. הגה: וכן המנהג, ואין לפרוץ גדר (ב"י), אם לא במקום שנהגו בהם היתר מקדמונים. ואם הישראל רואה עשיית הגבינות והחליבה, מותר (אגור פ' שואל). וכן המנהג פשוט בכל מדינות אלו. ואם ראה עשיית הגבינות ולא ראה החליבה, יש להתיר בדיעבד, כי אין לחוש שמא עירב בו דבר טמא מאחר שעשה גבינות מן החלב, כי דבר טמא אינו עומד, ובדאי לא עירב בו העובד כוכבים מאחר שדעתו לעשות גבינות (הגהות אשיר"י פא"מ ובארוך). ומכל מקום אסור לאכול החלב כך (שם).

ב. ש"ך יורה דעה סימן קטו ס"ק כ

אבל ודאי אין לחלק בין ראה הישראל עשיית הגבינות או לא כיון שאסרו חכמים גבינות העובד כוכבים כל הגבינות אסרו דהא אפילו העמידוהו בעשבים אסרו משום לא פלוג א"כ ה"ה ראה שעשאן העובד כוכבים והיינו דבמתניתין

פא"מ תנן סתמא גבינות העובד כוכבים אסורין וגבי חלב העובד כוכבים תנן התם חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו אסור ואם ישראל רואהו מותר אלמא דבגבינות אין חילוק בין ראה עשיית הגבינות או לא וכן כל הפוסקים כתבו סתמא ולא חלקו בגבינות כמו שחילקו בחלב העובד כוכבים אלא ודאי גבינות העובד כוכבים בכל ענין אסורים וכן הוא בתשובת מיימוני המ"א סימן ח' מתשובת רבי' שמשון ב"א ז"ל ומעולם לא ראיתי ליקח גבינות העובד כוכבים אפילו ראה החלב משחלבו עובד כוכבים עד שעשה ממנו שאין לחוש לאיסור כו' עכ"ל וכן הוא בתשו' מהר"מ מרוטנבורג סימן שע"ד בגבינה שהעמיד עובד כוכבים במעמד ישראל דבעי דליעבד ישראל מעשה שישים ישראל הקיבה לתוך החלב ואם עובד כוכבים משים נ"ל אף על פי שישראל עומד על גבו ואפילו הקיבה כשירה אסורה... ומה שנתפשט המנהג שלוקחין גבינות מהשוואגין אף על פי שעושין אותן העובדי כוכבים היינו משום שנהגו לשכור הבהמות וא"כ הגבינות של ישראל הם ולא מצינו שום איסור בשום מקום בגבינות של ישראל שעשאן עובד כוכבים דעל גבינות העובד כוכבים גזרו ולא על גבינות ישראל שעשאן עובד כוכבים וכן נוהגין ג"כ שהעובד כוכבים בבית ישראל עושים גבינות הישראל וה"ה כשאין שוכרין הבהמות וקונין סכום גבינות ממנו אם כן הגבינות הם בשעת עשייתן של ישראל אבל אם העובד כוכבים עושה הגבינות לעצמו אף על פי שהיה שם ישראל מתחלה ועד סוף אסור משום גבינות העובד כוכבים כל דלא עביד ביה ישראל מעשה וכדאמרינן.

ג. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן מח

הנה בדבר הגבינה בשם קאטעד טשיז שאמרתי לכתר"ה שיש טעם להקל לומר שלא היתה בכלל איסור גבינה הוא בזה. דהא עיקר הטעם הוא מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבלה דטעם זה הא נקט הרמב"ם בפ"ג ממ"א הי"ג והמחבר בסימן קט"ו סעי' ב', ומטעם זה כתבו התוס' ע"ז דף ל"ה דגאוני נרבונו התירו אותם במקומן מטעם שמעמידין אותם בפרחים, והכוונה פשוט שלא איירי בעמד שם ישראל וראה שהעמיד בפרחים דזה פשיטא דאף כשהעמיד בקיבות כשרות היו מותרין כמפורש ברמ"א שאם ראה ישראל עשיית הגבינות כשרות, ואף הש"ך שפליג על הרמ"א בסק"כ לא הביא ראיה מדין העמידה בעשבים הנאמר שם לאיסור שמנא ידעין אם לא עמד שם ישראל, אלא איירי שדרך אנשי המקום שמעמידין בפרחים שיש מדינא למיזל בתר רובא שגם עכו"ם זה העמיד בפרחים ולכן מתירין גאוני נרבונו אף בלא ראה ישראל והרמב"ם והמחבר אסרי שכבר גזרו על כל גבינות העכו"ם אף בהעמידה בדבר המותר גזירה משום שמעמידין אותה בדבר האסור, והמ"מ הוסיף שאף שבטל הטעם לא בטלה הגזירה משום שנאסר במנין, וכוונתו דאף בזמן שאין מי שיעמיד בדבר איסור אסור כדפי' הלח"מ. אבל א"כ יש טעם גדול שרק הגבינות שצריכין לאיזה העמדה אך במקום העמדה בעור קיבה מעמידין בפרחים, בזה פליגי על גאוני נרבונו ואסרי משום ששייך בהו לגזור משום המעמידין בדבר האסור, אבל הגבינות לבנות שא"צ להעמדה מנתינת איזה דבר כלל דמעצמם מועמדים במשך הזמן ומחום המקום אינם בכלל האיסור כיון שלא שייך בהו הגזירה משום המעמידין בדבר האסור שהרי הוא ענין גבינה אחרת של"ד להו לא בטעם ולא במראה ולא נאסרו מעולם כלל אף להרמב"ם. ומה שהביא הגר"א /ס' קט"ו/ בס"ק י"ג ראייה להרמב"ם דע"כ לא חילקו בין גבינה לגבינה מדפריך שם אלא מעתה יבשה תשתרי ישן תשתרי ודלמא אה"נ אלא ודאי כשאסורה לגמרי אסורה, נמי הוא ראה רק שבאותה מין גבינה שאסרו לא חלקו בין גבינה לגבינה בין שייך בה הטעמים או לא שייך בהו הטעמים אבל בגבינות כאלו שהם ענין גבינה אחרת אפשר לא היו בכלל הגזירה. ואף שאומרים שגם בגבינה זו דקאטעד טשיז נותנים מעט רענעט, הנה אף אם נימא שרענעט הוא דבר אסור מסתבר שאין להחשיבו מעמיד, כיון דאין להגבינה שום תועלת מזה דלא משובח טעם הגבינה במעט הרענעט שנתנו שם יותר מכפי שהועמדו מעצמם מצד הזמן והחום, ומה שמיהר להעמיד ע"י הרענעט אין זה כלום בטובת הגבינה אלא הוא טובת המוכר שיש לו הגבינות איזה ימים קודם ואין שייך לאסור מצד זה מטעם שהרענעט מעמיד. וגם לבד סברא זו הרי הוא רק זה וזה גורם, ועוד עדיף דהזמן והחום היו מעמידין גם בעצמן והרענעט המעט לא היה מעמיד בעצמו כלל רק בצירוף הזמן והחום הועיל להקדים ההעמדה ויש להחשיב זה רק כמסייע בעלמא שאולי אף הסוברים דז"ז גורם אסור היו מתירים בכאן. ונמצא שמצד הרענעט אין לנו לאסור אלא מצד עצם גזירת הגבינה שאסורה להרמב"ם והמחבר אף בהעמידו בדבר המותר שע"ז יש טעם גדול לומר שלא היתה גבינה זו בכלל האיסור.

אך יש לעיין מצד טעם ר' חנינא שהאיסור הוא משום צחצוחי חלב לרש"י שפי' שהוא טעם על איסור גבינה והטור הביא גם טעם זה, ועיין בהגר"א ס"ק י"ז שתלוי זה במחלוקת החמאה דהאוסרין חמאה של עכו"ם הוא כר' חנינא שטעם הגבינה הוא משום צחצוחי חלב והמתירין הוא כשמואל מפני שמעמידין בעור קיבה, ובחמאה יש להתיר לפעמים אף להאוסרין כשתיקנו החמאה יפה שאין שם גומות כדאיתא בד"מ ובט"ז ס"ק י"ג, ובגבינה דקאטעד טשיז יש לחלוחית שהם צחצוחי חלב. אבל להמקילין בחלב הקאמפאניעס שלא להחשיב לחלב עכו"ם ובארתי

שהדין נוטה כן, הרי אין בהו צחצוחי חלב אסור ולכן יש טעם גדול להקל. מ"מ למעשה איני אומר בזה היתר אבל גם איני מוחה בהמקילין מאחר שיש טעם להיתר והוא מלתא דרבנן, וגם הא יש גאונים שהתירו לגמרי ויש לצרף שיטתם שלא למחות. ולכן איני רואה חובה על כתר"ה להורות לאיסור להאין שואלין ובפרט שיש גם ספק שלא יצייתו כדכותב כתר"ה שיש גם מטעם מוטב שיהיו שוגגין אבל לפרסם שיש מקום להיתר ודאי אינו מן הראוי.

ד. דרכי תשובה סימן קטו ס"ק לג

ועי' בפר"ח ס"ק ט"ו שכ' דגם לדעת הש"ך אין להחמיר אלא כשעושה העכו"ם הגבינות לחשבון שלו כדי למכור לישראל אבל אם הישראל הולך וחולב והעכו"ם עושה לו גבינות לחשבון של הישראל א"צ לשום סיוע כיון דלשם ישראל נעשו הו"ל כגבינות של ישראל שמתעסק בהם העכו"ם שאין בכך כלום וכן אם הישראל הם שותפים בהגבינות אף שיש להחמיר לכתחלה שישים הישראל הקיבה בתוך החלב מ"מ בדיעבד מסתברא להיתר דמהני מה שישראל רואה ואף שאין להישראל רק חלק א' בהגבינה משום דגבינות עכו"ם אסרו וזו לא נכנסה תחת הגזירה משום דשם ישראל עליה עכ"ל ומבואר מדבריו דאם אין לישראל שום חלק בהגבינות אסור בכ"מ אפי' אם ישראל רואה שלא עירב בה קיבת איסור.

סימן ה – הגעלה בשאר משקין

א. רמ"א אורח חיים הלכות פסח סימן תנב סעיף ה

ואין מגעילין בשום משקה, רק במים; מיהו בדיעבד מהני הגעלה בכל משקה (ב"י בשם א"ח).

ב. משנה ברורה סימן תנב ס"ק כו

מיהו בדיעבד - משום דיש חולקין דגם משקין מפליטין כמו מים וסמכין עלייהו לענין דיעבד וכתבו הפוסקים דה"ה מים המעורבים באפר שקורין לוי"ג או מה שנוהגין הצורפין שמרתיחין הכלי ע"י שמרי יין או ווי"ן שטיי"ן מעורב במים אין להגעיל בהן לכתחלה רק במים לבד ובדיעבד מהני ההגעלה בהן ועיין בפמ"ג שדעתו דאם הוא קודם פסח יראה להגעילו פעם שני במים לבד אכן אם הגיע פסח מותר להשתמש לכתחלה בהגעלה זו.

ג. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן מא (שנת תשכ"ד)

הנה בדבר בית חרושת של מרגרינא אשר מוכרחים הבעלים מצד טובת המסחר שלהם, וגם מצד דיני הממשלה להגעיל בכל יום ששי אחר שמפסיקים עבודתם בצהריים (כי אין עובדים שם ביום השבת וביום א' בשבת) להגעיל במים רותחין שלא ישאר שם כלום ממה שעבדו בכל השבוע דאם נשאר שם איזה משהו שבמשהו מהמרגרינא בהמכונות יקלקלו מה שיעשו אח"כ מיום שני בכל השבוע וגם יענשו מהממשלה לסגור את הבית חרושת אם ימכרו ממה שיעשו בלא הגעלה מקודם, אם יש לסמוך על הגעלתם שהם נכרים כי א"א להמשיגה להיות שם בעת שמגעילין ביום הששי כי הוא רחוק מהעיר שלא יוכל לבא לביתו על השבת, להיתר לעשות שם ביום שני מרגרינא כשרה. הנכון לע"ד דאם גם להגעלתם בשביל טובת המסחר וקפידת הממשלה הוא במדת החום של רותחין הצריך להגעלת הדין להכשיר יש לסמוך על זה, כדחזינן מהא דסומכין על עכו"ם דאמנקרותא קפדי בע"ז דף ל"א אף לענין גילוי דהוא סכנתא דחמירא ובפוסקים וכמה תשובות סומכין על הא דקפדי אמנקרותא בכמה דברים להלכה באיסורין אף בחשש איסור דאורייתא, וא"כ כ"ש שיש לסמוך על מה שקפדי לעשות לטובתם שלא יפסידו מסחרם ושלא יענשו מהממשלה, ואף שהפועלים הם המגעילים שלדידהו אפשר לא איכפת בטובת בעל בית החרושת, אבל ודאי יש לסמוך שהבעלים ישגחו על זה שיגעילו בטוב או בעצמו או ע"י אנשים שראוי לסמוך עליהם, וגם שהוא רק לאיסור דרבנן דהוא נ"ט לפגם משום שאינו בן יומו.

ועוד אני אומר דבעצם הדין לא היה לן להצריך הגעלה כלל אלא לקנח היטב שלא יהיה בעין מן המרגרינא האסור, דהא לא אסרו רבנן המאכל שנתבשל בכלים אסורים שאינן בני יומן, וכן התירו שמן של עכו"ם אף משחא שליכא כדאיתא בע"ז דף ל"ח ופרש"י משום דנתבשלו בכלים שאינן בני יומן דסתם כלי עכו"ם אינן בני יומן כדאיתא שם בתוס', וכל האיסור הוא על מעשה הבשול בהכלים שאסור להאדם להשתמש לבשולו גם בכלי שאינו בן יומו אטו בן יומו, שלכן אם בית החרושת הוא של בעלים עכו"ם וגם המרגרינא הכשרה הוא של העכו"ם בעל בית החרושת שעליהו לא שייך איסורים, אין לאסור בשביל שאיכא ישראל המשגיח שלא יערב שם דבר איסור כדי שיוכלו ישראל ליקח מהעכו"ם המרגרינא הכשרה שעשה, דאיזה איסור שייך להיות בשביל המשגיח...

ובדבר מה שהנהגתם שמרגרינא הראשונה לא יקחו לכשר, אף שאין זה נחוץ למה שכתבתי, מ"מ היא הנהגה טובה לצרף גם את זה, דלהרבה ראשונים מועיל ההגעה גם בכל משקין, ומשמע בב"י או"ח סימן תנ"ב בסופו שדעתו יותר נוטה שמגעילין כהרשב"א והביא שכן הוא גם דעת הר"ש ובד"מ כתב שכן הוא גם דעת הסמ"ק, ובדיעבד מתיר הב"י בשם או"ח ופסק כן הרמ"א בסעיף ה'. ופלא שלא הביא הרשב"א מכל יום ויום נעשה גיעול לחברו שבסוף ע"ז ובזבחים דף צ"ז ומביא רק מתרומה ואפילו בין שבזבחים דף צ"ו, שמזה אין ראייה כ"כ דאפשר דהוא רק בין כדאיתא בר"ן ס"פ כל הבשר ולא בשמן ושומן, או דשאר אמוראי פליגי על זה עיין שם, והא מכל יום נעשה גיעול הוא בימים שנתבשל בהן הבשר שיש שם רוטב ושומן ומ"מ הוא הגעלה, וגם ליכא מי שפליג ע"ז, דרבנן שפליגי על ר"ט הוא רק מדין מריקה ושטיפה כדיליף שם ר' יוחנן משום אבא יוסי בן אבא מקרא, וכדחזינן שרבה בסוף ע"ז הביא מזה גם לדינא וצ"ע. עכ"פ לדינא עיקר הדין הוא שמגעילין בכל משקה שלכן כשר בדיעבד ורק לכתחלה מחמירין כרמב"ן. ועיין בשער הציון או"ח סי' תנ"ב אות כ"ט שבמ"ב בשם ד"מ הארון שסובר דאף האוסרין הוא רק לכתחלה שלדידיה נמצא שלכו"ע הוי עיקר הדין דמגעילין בכל משקה, וא"כ הכא שהוא רק לחשש רחוק בעלמא ואף אם היה ספק ממש היה אפשר לסמוך על הגעלה זו אף לכתחלה.

ד. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן ס (שנת תשי"ח)

ומש"כ כתר"ה אולי יש להגעיל בשומן הכשר ויהיה אסור שומן הכשר הראשון ויועיל להכשיר שומן הכשר השני שיעשו, הנה בר"ן ס"פ כל הבשר כתב דשמן ושומן וחלב גרועין מיין ומזוג והרשב"א שפליג להיתר לא הזכיר בתשובתו סי' תק"ג אלא יין ומזוג וא"כ אפשר שמודה לאסור בשמן ושומן וחלב. ואף הרמ"א שכתב בדיעבד מהני בכל משקה שמשמע שאף שמן וחלב בכלל שמהני אפשר שעכ"פ אין שומן הבשר בכלל משקה עיין בחולין דף ק"כ וברפ"ג דטהרות בתפארת ישראל ובמשנה אחרונה ולכן אין להגעיל בזה.

סימן ו – פגימת איסור לכתחלה להכשיר כלי בן יומו

א. יד אפרים יורה דעה סימן צט סעיף ה

אין מבטלין. עיין באר היטב [ס"ק ח]. וכתב בשאלת יעב"ץ חלק ב' סימן קל"א שאם רוצה לעשות איסור מושבח פגום כדי שיוכל לערבו בהיתר, ג"כ הוא בכלל דאין מבטלין איסור לכתחלה, ובזה מיושב קושית הש"ך סימן צ"ה [ס"ק כא] גבי כלי מדין דדילמא הגעילו באפר, ע"ש. ובאמת אין זה מספיק ליישב קושית הש"ך לפי מה דקיימא לן דאין מבטלין הוא דרבנן, ואנן בדאורייתא קיימינן. ואמנם גוף הדין שכתב שזה בכלל אין מבטלין, צריך עיון לענ"ד, דאפילו להראב"ד [איסור משהו פ"ב עמוד קכ ד"ה והא] ודעימיה דאין מבטלין הוא דאורייתא, ומקור הדין מחולין דף (צ"ט) [צח ע"א] בסוגיא דזרוע בשלה, ונראה דהיינו דוקא לענין ביטול, שטעם האיסור בעצמותו הוא עדיין בשבחו ולא פקע האיסור ממנו, אלא לפי שאוכלו ע"י תערובות אין טעמו נרגש להאוכל, ובזה אמרינן דלכתחלה אסור, מה שאין כן כשעושהו פגום שפקע איסוריה מיניה בעצמותו, וכשבא אל תוך התערובות כבר טעמו פגום הוא, מותר, ולא שייך בזה אין מבטלין איסור מה שגורם להאיסור עצמו להיות נהפך להיתר, וכן נראה מהפוסקים. שוב ראיתי בשו"ת חכם צבי סימן ק"א שכתב להדיא דלבשל דבר הפוגם לא מיקרי מבטל איסור, כי אין ספק דמדאורייתא שרי לפוגמו, שהרי אינו נהנה לא מטעמו ולא מכמותו, שהרי טעם הנפלט מדופני הכלים אינו ניכר כלל כו', ע"ש. ושמתני, ונפלאתי על בנו הגאון יעב"ץ איך כתב כן מאחר שכבר הורה זקן אביו הגאון ז"ל להיפוך. כתב בנודע ביהודה מהדורא תנינא [יו"ד] סימן מ"ה דאף לשיטת התוספות דאין מבטלין איסור לכתחלה הוא דרבנן היינו כשמערב חתיכת איסור ומוציאה, ואין מתבטל רק הטעם, שרי מדאורייתא דומיא דזרוע בשלה, מה שאין כן לבטל יבש ביבש והוא נשאר בעין אף מדאורייתא אסור, שהרי אם יהיה מציאות להכיר האיסור לא היה בטל ועתה הרי הוא מכירו כו', ע"ש. ומכל מקום נראה דבאיסור דרבנן למאן דאמר מבטלין או למאן דסבר אין מבטלין ושרי במיקליה קליה איסורא, אפילו בכהאי גוונא שהאיסור בעין מותר, כדמוכח מההיא דעצים שנשרו לתוך התנור כו' [ביצה ד, ב]. וכתב בנודע ביהודה [שם] בסימן נ"ו בעושי יין שרף פערסקי וריזאלו וכדומה, ונותן לתוכו בשר נבילה או שלא נמלח, ובאותו פעם ודאי ליכא ששים בשעת רתיחה, רק אחר כך מוסיפין (עליו י"ש) [אל היין שרף], ויוכל להיות שבהצטרף הכל יש ששים, ופעולת הבשר [הוא] לעבורי קיטרא ולהפיג חריפות היין שרף. והשיב, דישראל אסור לעשות לכתחלה ע"י בשר נבילה או שלא נמלח, ואף שאומרים שאין כוונתם לבטל האיסור מכל מקום אסור לכתחלה לערב בידיים, וגם המגן אברהם סוף סימן תמ"ז [ס"ק מה ד"ה כתוב] מודה, דהתם עתה עדיין היתר הוא, מה שאין כן כאן. ולכן צריך הישראל למלוח הבשר תחלה ולהדיחו, ואז אף אם אין ששים בתחלתו שרי. אך יזהר שיהיה ששים עם מה שמוסיף אח"כ, דאף דאין דרך לשתות יין שרף עם חלב, מכל מקום דרך לשרות מעשה אופה

מחמאה וחלב, ומכל מקום כיון שעתה יש ששים שרי אף שלא היה ששים בתחלה, דהיתר בהיתר לא נעשה נבילה. גם מבטל איסור לכתחלה ליכא, כיון שאין דעתו לשרות בו מאכלי חלב כלל. ויין שרף של אינו יהודי אם ידוע שיש בו ששים לבסוף על כל פנים, שרי דהוה דיעבד. ואם אין ששים, אם רוב או מחצה מערבין, אסור היין שרף שם במקומות שרגילין בהן, אבל אם הרוב אין מערבין אז אסור לקנות מהם בבתייהם דהוי קבוע, אבל מה שהחנוני קונה מהם ומוליכין למכור במקום קביעות מותר, מטעם כל דפריש כו' [כתובות טו, א], ע"ש.

סימן ז – בענין הטפת דם ברית לגר שכבר נמול על ידי רופא עבריין

א. שולחן ערוך יורה דעה הלכות מילה סימן רסד סעיף א

הכל כשרים למול; אפילו עבד אשה וקטן וערל ישראל א שמתו אחיו מחמת מילה. ואם יש ישראל גדול שידוע למול, הוא קודם לכולם (וי"א דאשה לא תמול (סמ"ק והגהות מרדכי), וכן נוהגין להדר אחר איש) אבל עובד כוכבים, אפילו הוא מהול, לא ימול כלל. ואם מל אין צריך לחזור ולמול פעם שנית. הגה: וי"א דחייבים לחזור ולהטיף ממנו דם ברית. (טור בשם סמ"ג). וכן עיקר. מומר לכל התורה כולה, או שהוא מומר לערלות, דינו כעובד כוכבים (כ"מ בש"ס פ"ב דע"א ובטור וב"י בשם הר"מנוח וב"ה וד"מ שבא"ז מסתפק).

ב. רבי עקיבא איגר יורה דעה סימן רסד סעיף א

(שם בהג"ה) דינו כנכרי. נ"ב, תמוה מדברי תוס' ממה דהקשו, דאמאי לא אמר מומר לערלות דאינו בכלל ברית תשמור כההיא דהשולח דאינו בר קשירה, אבל הוא בכלל המול ימול הרי דמפשט פשיט' להו דלר"י מומר לערלות כשר למול, ונראה דלאו לבד במומר לתיאבון, דאינו רוצה למול דחושש לצער, דזהו מקרי באמת בר קשירה, כמו דמקרי בר זביחה עי' ש"ע א"ח רס"י ל"ט ובמג"א שם, אע"כ דכוונתם בשלא לתיאבון דאפ"ה הוא בכלל המול ימול, א"כ ממילא למה דקיי"ל דאשה כשירה למול כמ"ש הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור משום דקיי"ל כר"י ואף דהרמ"א כ' וי"א דאשה לא תמול, מ"מ מדכתב עלה וכן נוהגין להדר אחר איש, משמע דמיחוש הוא דחיישי' לכך ובדרך הידור, אבל מעיקר הדין כשירה למול אי מטעם דהנך י"א שזה דעת הכל בו אפשר דכוונתו רק לכתחי' לא תמול כמ"ש הב"י, אי מטעם דאנן לכתחילה חיישי' לדעת הכל בו אבל מעיקר הדין קיי"ל כדעת הרוב הפוסקי' הנ"ל דאשה כשירה למול, וא"כ ה"נ במומר לערלות וכו', ... ולזה קשה לי על הרמ"א ועל הבאים אחריו גדולי האחרונים שלא הביאו דעת תוס' דמומר לערלות ולכה"ת דכשר, ...

ועיין בד"מ שהביא דעת הא"ז דמסתפק במומר לכה"ת אם כשר למול או דהוי כנכרי, והנה אם נפרש דהספק אם קיי"ל כרב ופסול דאינו בכלל שמירת ברית, או דקיי"ל כר"י וכשר דהוא בכלל המול ימול והי' לנו מזה צד קולא דלפי"מ דקיי"ל מעיקר הדין דאשה כשירה, והיינו כר"י, ממילא גם מומר כשר מעיקר הדין, אבל אין הכרח לזה דאפשר דגם הא"ז ס"ל דהלכה כר"י ומספקא לי' אם מקרי בכלל המול ימול או לא עכ"פ כיון דבררנו דעת תוס' להכשירו ולהא"ז הוי רק ספיקא, ובנכרי עצמו לאו מלתא דברירא הוא באם מל דצריך לחזור ולהטיף ד"ב דמלשון הרמ"א וי"א דחייבי' לחזור ולהטיב ד"ב מנקט וי"א משמע דס"ל דמלשון הטור משמע דס"ל בדעת הרמב"ם דא"צ להטיף ד"ב, והט"ז מדייק כן בדעת הרשב"א, א"כ נראה דבמומר לכה"ת אם מל דיש לסמוך ע"ז דא"צ להטיף ד"ב, ואפשר דגם לדעת הרמ"א לא מכרע' מלת' דבמומר לכה"ת להצריך הטפת ד"ב, דמ"ש דינו כנכרי, היינו דמדינא לא ימול, אבל לא לענין הטפת ד"ב וקצת משמע כן, מדלא כ' הרמ"א תחלה דמומר לכה"ת ומומר לערלות דינו כנכרי ואח"כ די"א דאם מל צריך לחזור ולהטיף ד"ב דהוי קאי אכולהו, משמע קצת דהכרעת הרמ"א בחזרת ד"ב זהו רק בנכרי דלכ"ע פסול, משא"כ במומר, וצ"ע לדינא.

אח"כ מצאתי באבן העוזר סי' קפ"ט דמפשט פשוט' לי' דלר"י מומר לכה"ת כשר דהוא בכלל המול ימול דכמאן דמהילי דמי ... ועכ"צ' הא דפסק הרמ"א דמומר אסור למול היינו משום דפסק שם אשה לא תמול וס"ל כתוס' סנהדרי' דמומר לאו בן ברית הוא עכ"ל, ולפ"ז צ"ל דמ"ש הרמ"א דדינו כנכרי היינו לענין לכתחי' בעלמא דהא נראה דעת הרמ"א דמעיקר הדין דאשה כשירה ורק חיישי' להדר אחר איש, ובאמת לענ"ד דחוקא לומר כן בכוונת הרמ"א דלשון דינו כנכרי משמע דמעיקר הדין פסול דגרע מאשה, עכ"פ נקיטנא מיהא דדעת גדולי האחרונים אבן העוזר בפשיטות דמומר לא גרע מאשה, ואיהו לנפש' ס"ל דעדיף דאפי' לרב כשר דבכלל שמירת ברית הוא, לזה נלע"ד לסמוך במומר שמל דא"צ להטיף דם ברית, וכן בשעת הדחק מותר למול ע"י מומר כנלע"ד.

ובהיא עניינא תמהני על הרשב"א והריטב"א בחדושיהם ליבמות ע"א דתמהו על רש"י דכ' שם בהה"ד דקונם שאני
נהנה לערלים דמותר בערלי ישראל דהטעם משום דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם דא"כ מאי מייתי גבי ערבובי
מחול/ערבי מהול/דלא חשיבי מולי' מהה"ד דנדרים שאני הכא משום דבנדרים הולכי' אחר לשון בני"א, ותירצו דלגבי
נכרים בפירוש קרא אותם הכתוב ערלים כדכתיב כי כל הגוים ערלים עיין שם, ובער אנכי ולא אדע דמה יענו לתרץ
סוגי' דידן בע"ז בפרכת הש"ס ולמ"ד המול ימול ליכא והתנן קונם וכו' והא בהך מלתא דמותר בערלי ישראל הוא
משום דבנדר' הולכי' אחר לשון בני"א, וד' יאיר עיני וע' בתשו' דנשאלתי די ש' א' בעיר שמפורסם למחלל שבת
בפרהסיא, והוא מוהל מומחה ורובם מכבדים אותו למול ביניהם, אם הוא כשר למול, וכן אותן שנימולו על ידו אם
צריכי' הטפת דם ברית, דכתבתי אף דממה דכ' התשב"ץ בתשובה ח"ג ענין מ"ג ושם בסי' מ"ד דמחלל שבת דהוי
מומר הא ליתא אלא בעבודת קרקע, קשה לי לעשות סניף מזה כיון דהוא מלתא דתמי' ובעניי לא מצאתי יסוד לזה
ולא מצינו חבר לזה בפוסקי', מ"מ במה שמפורסם שמחלל שבת בפרהסיא אפשר ע"י שיש לו חנות פתוחה לישא
וליתן בשבת, וכן נוסע לדרך ביום השבת, ובאלו דהוי רק אסורי דרבנן לא הוי מומר לכה"ת כמ"ש הפר"ח והתב"ש,
ואף דביושב בחנות אפשר דכותב ג"כ, וכן בהולכי דרך בסוסי' אפשר ששותין טוטין, מ"מ מאן יימר דעושי' כן בפני
עשרה מישראל ואם עושה כן עם חבירים כמוהו מספר י' אנשים וכולם יחד מחללי' שבת מאן יעיד ע"ז הלא כולם
פס"ע נינהו, ואף אם עמהם ב' כשירים שרואי' מעשיהם מ"מ אם נדון לכל א' בכלל מחללי' שבת בפרהסיא, ממילא
חביריו מומרי' לחלל שבת פרהסיא, ולא נעשה בפני עשרה ישראל' כשירים דנראה דפני י' מומרי' לכה"ת שאין
זה בכלל פרהסי' עשרה ישראל, ולזה ראוי לירא ד' שלא לכבד לאיש כזה למול בנו, אבל למחות דלא ימול אם אין
מוהל אחר בעיר או באיזה ענין דחק, לא כמש"ל דאפי' במשומד דבכה"ג כשר למול ואפשר דלענין מחללי' שבת
בפרהסיא מקרי' דחק שלא לעשות ריבות וקטטות ועכ"פ אין מהחיוב לחקור ולברר אם חילל שבת במלאכה
דאורייתא בפני י' מישראל ואת צנועים חכמה.

(שם בהג"ה) מומר לערלות דינו כעובד כוכבים. תמוה לי דהא מדברי תוס' ממה דהקשו דאמאי לא אמר דא"ב
מומר לערלות דלאו בכלל לשמור ברית הוא כדאמרין בגיטין דמומר לאו בר קשירה הוא ולמ"ד המול ימול איכא
הרי דמפשט דמומר לערלה הוי כמאן דמהילי ולר"י כשר וכיון דאין קיימא לן דאשה כשרה למול כמ"ש הרי"ף
והרמב"ם והרא"ש והטור משום דקיימא לן בליכא איש כשרה ועכ"פ אם מלה א"צ להטיף דם ברית וממילא ה"נ
במומר לערלות ולומר דתוספות מיירי בלתיאבון והרמ"א מיירי בשלא לתאבון דבזה לא כמהילי הוא דז"א דהא גם
התוספות ע"כ מיירי בשלא לתאבון דבתאבון הא מקרי' בר קשירה כמו דמקרי' בר זביחה ולומר דתוס' בשלא
לתאבון ושלא להכעיס אלא דאינו חושש למול והרמ"א מיירי בלהכעיס אף דלישנא דהרמ"א דחוק לפרש מכל מקום
מלשון הש"ך (סק"א) שכתב אבל מתכוין להפר ברית לא משמע דרק במתכוין להפר ברית הוא דפסול אבל לענ"ד
א"א לומר כן דאי הרמ"א מיירי בלהכעיס מאי אי' במומר לערלות אף בדבר אחד הא להכעיס הוי מין ומומר לכל
התורה וכדאיתא בש"ע לעיל (סי' ב' ס"ד) וביותר דאף במומר לכל התורה נראה דדעת תוס' להכשיר דלפי תירוצם
דוקשרתם היינו במקיים קשירה (וצ"ל דלתאבון מקרי' מקיים קשירה וזביחה כיון דבאם לא ימצא מניעה יקשור
ויזבח) אבל מקרי' לשמור ברית אם יחפוץ ממילא גם במומר לכל התורה הכי הוא כיון דמצווה בכך ואם ירצה ישמור
מקרי' בכלל שמירת ברית ואם כן ממילא מוכח דמקרי' ג"כ כמאן דמהילי דאם לא כן יקשה בהיפוך דלימא א"ב מומר
לכל התורה דבכלל לשמור ברית הוא ואינו בכלל המול ימול אע"כ דמקרי' ג"כ בכלל המול (ויש נ"מ טובא בההיא
דש"ע לעיל (סי' רי"ז) בנדר מערלים ובב"י שם דדייק מלשון רש"י דדוקא מתו מחמת מילה כמאן דמהילי וזהו תמוה
דהא עכ"פ לתאבון הוי בכלל מהילי) וא"כ תמוה לי על הרמ"א דעת תוס' בזה (אח"כ ראיתי בביאור הגאון ר"א
מווילנא שכתב על הרמ"א מלות קצרות אבל דעת תוספות בהיפוך והיינו דמדברי הרמ"א מוכח דאפילו לר"י פסול
דלאו כמהילי ולדברי תוספות אף לרב כשר) עכ"פ כיון דדברי תוספות ברורים דמומר לכל התורה כשר ובא"ז הביא
בד"מ מסופק במומר ואפשר דסבירא ליה ג"כ דהוי בכלל מהילי אלא דהספק רק אם קיי"ל כרב או כר"י וא"כ ממילא
למה דקיי"ל אשה כשרה ה"נ במומר לכל התורה א"כ עכ"פ בדיעבד במל דדעת מרן דאפילו בעובד כוכבים אין
צריך להטיף דם ברית יש לסמוך עכ"פ ע"ז במומר ואפשר דגם הרמ"א מדלא כתב תחלה מומר לכה"ת דינו כעובד
כוכבים ואח"כ וי"א דחייבים לחזור ולהטיף ד"ב אפשר דלא מכרע' להרמ"א כן במומר ומ"ש דינו כעובד כוכבים היינו
במה דעובד כוכבים לכ"ע פסול אבל לענין עבר ומל לא וצ"ע.

סימן ח - בענין גיור חרשת בת דעת

א. טור יורה דעה הלכות גרים סימן רסח

כתב בעל הלכות חרש שוטה וקטן שבאו להתגייר אין מקבלין אותן מפני שאין כשרין להתנות עליהן אבל קטן אף על פי שאין בו דעת מלין אותו על פי אבותיו (ז) ואיני יודע למה פסק דלא כרב הונא דאמר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד אף על גב דקאמר לימא מסייע ליה ודוחה אותו עיקר דבריו לא נדחו.

ב. בית יוסף יורה דעה סימן רסח

כתב בעל הלכות גדולות (הל' מילה כד ע"ד) חרש שוטה וקטן שבאו להתגייר אין מטבילין אותן וכו' ואיני יודע למה פסק דלא כרב הונא וכו'. רבינו סובר דבעל הלכות דחה לדרב הונא משום מאי דדחינן סיועא דיליה ואוקמינא בגר שנתגיירו בניו עמו ומפני כך תמה עליו דאע"ג דסיועא דיליה אידחי מילתיה לא אידחי ואני אומר דהא מילתא דפשיטא הוא ובעל הלכות נמי הכי סבר וכדרב הונא פסק אלא שהוא מפרש דרב הונא לא בכל קטן הבא להתגייר קאמר אלא בשאמו מביאתו להתגייר איירי וכדפירש רש"י וזהו שכתב מלין אותו על פי אבותיו לשון רבים לומר דעל פי אביו או על פי אמו מלין אותו וכדרב הונא ודלא כדחיואי דדחי לסייעתיה דסבר דוקא על פי אביו ולא על פי אמו: ודע דבסימן רס"ז (רג.) כתב רבינו בשם רב יהודאי דעבד קטן או שוטה מטבילין אותו על דעת בית דין ואין זה סותר למה שכתב כאן בשם בעל הלכות דחרש שוטה וקטן שבאו להתגייר אין מקבלין אותם דעבד שאני דכיון שרשות רבו עליו הרי הוא כגר קטן שמטבילין אותו על פי אבותיו: כתב המרדכי בס"פ החולץ (סי' מ) בשם ראב"ה גר קטן שמטבילין אותו וכו' איירי כגון שאמר גירוני וקמ"ל דאע"פ שאין לו דעת שומעין לו אבל אם אינו רוצה אין מגיירין אף על פי שיד ישראל תקיפה עליהם.

ג. שו"ת שמע שלמה, חלק ז סימנים ט-יב (חרשת הבאת להתגייר) – שנת תשס"ט

וע"ש בב"י שכתב משם המרדכי (ס"פ החולץ סי' מ) בשם ראב"ה, גר קטן שמטבילין ע"ד ב"ד, אייר כגון שאמר גירוני... אבל אם אינו רוצה אין מגיירין אותו... וגם מזה חזינן דאין ב"ד יוזמים, אלא שמחדש שאם הוא אומר גירוני אע"פ שקטן הוא ואין לו דעת, מ"מ קצת דעת יש בו, וע"פ הדברים האלה יש לדון בחרשת שאם אביה מביאה והיא גם קטנה עדיין, שבאופן טבעי גם נמשכת אחר אביה ואמה כדרך העולם, שזה אינו תלוי בדעת דוקא... ויותר מצוי במשפחה שמגיירים ההורים והבנים כולם יחד, וביניהם יש אחד הבנים או הבנות חרש או שוטה, ומביאים אותם הוריהם ביחד, דבזה יש תרתי לטיבותא, שהורים מביאים אותו, וגם ברור שאין זכות גדולה מזו לאותו ילד או ילדה, שתגדל בחיק הוריה עם כל אחיה... ואחר שביררתי שלדעת הרמב"ם והרשב"א ועוד שכבר בקטנותו הוי גר גמור, מעתה יש מקום לומר שגם חרשת יכולים לגייר על דעת ב"ד שזכות הוא לה, ובפרט בבואה עם הוריה או שהיא גדולה ומנהלת את עצמה בעבודה ופרנסה, ורואים שהיא מבינה ומתנהלת כהוגן אע"פ שאין לה דין של בעלת דעת, עכ"פ מעט דעת ודאי שיש לה, וכותבות ומבטאת עצמה כראוי... ומאידך יש טענה שהעלו רבים, שהחרשת שונה מהקטן והקטנה שהם יבואו לכלל דעת וזאת לא תבא לכלל דעת, ולא לידי חיוב במצות, והנה גם בזה יש מקום לומר, דמאחר ואין בה שינוי ולא תהיה בת חיובא ממש, אולי קבלת מצות לא מעכב, וכמו שבאשה אין מילה מעכבת שאינה שייכת בה, ה"נ לא שייך בה חיוב מצוות, ואעפ"י שקבלת מצוות היא מהות הגירות ונשמתה... י"ל דאכן זה מעכב את הגירות למי שאינו מקבל עליו המצות או לא חפץ בהם, אבל זו לא מחיובת בהם, ולצד שחרשים של הזה"ז נקראים פקחים, הנה י"ל דממ"נ אם היא פקחת הרי מזכין לה... ואם לא נחשבת לפקחית, ואינה בת חיובא, י"ל דלא דלא מעכב עליה... וכן יש להוכיח מהב"י במ"ש ע"ד בה"ג שבטור שם, שכתב דאין לגייר חרש ושוטה וקטן, והקשה ממ"ש רב יהודאי גאון... ומדלא חילק בין גרות לעבדות ש"מ דשיום הם, וכל הטעם שזה מועיל הוא מצד שרשות רבו עליו, נמצא דאין חילוק בין קטן ובין שוטה, רק בעינן שהקטן יבא עם אביו או אמו... ובנידון זה שכבר קיבלו אותו הב"ד וגירוהו, ומסתמא עשו כדת של תורה, אין לנו לדחותה, ובפרט שהיא מלומדת ובעלת תוארים, ויש רבים הסוברים דהחרשים של זמנינו שהם לומדים ומבינים בדקה מן הדקה... דנחשבים כפקחים... וע"כ העיקר לדינא דינא דיש מקום לגייר גם קטנים וגם חרשים ושוטים על דעת ב"ד, וצריך לבדוק היטב שהם נמצאים במצב שישמרו תורה ומצוות ומחנים אותם לזה, במסגרת כשרה כדין וכהלכה.

ד. מנחת אשר, מס' שבת סי' לד

ולכאורה היה אפשר לומר דאף אם בעינן קבלת עו"מ בגירות לעיכובא מ"מ במקום דלא שייך קבלת עול מצוות כגון בסומא וחרש ושוטה שפיר יכול להתגייר בלא קבלת עו"מ וכעין שכתב הטור שם דבגוי שנכרת לו הגיד חל הגירות בלי מילה... אך באמת נראה שאין זה נכון, ורק במילה אמרי' דאם אינו בר מילה חל הגירות בלי מילה מידי דהוי אאשה הנכנסת לברית בטבילה בלבד וכ"מ בדברי התוס' והטור הנ"ל דבכה"ג שאי אפשר ילפינן מאשה אבל

בקבלת עו"מ אם היא מעכבת (כשי' התוס' והשו"ע כנ"ל) מהי"ת לומר דאם לא שייכי לא יעכבו... אך יש לדון עוד דאף לשי' הריטב"א דאין קבלת עו"מ מעכב כחלק ממעשה הגירות מ"מ עיקר ענין הגירות הוי קבלת עו"מ, וללא קבלת עו"מ ביסודו אין כאן גר דזה עיקר הגירות, וכ"מ מלשון הרמב"ם שם באיסו"ב דבשבא לקבל עליו עול מצוות צריך מילה וטבילה וקרוב, דמהות הגירות הוא קבלת עו"מ ובקטן מהני זכייה כאילו קיבל, וא"כ אף לשיטתו [של הריטב"א] אין גירות בחו"ש ודו"ק.

ה. רב שלמה דיכובסקי, פסקי דין הרבני האזורי תל אביב – יפו בענין גיור של חרשת אילמת, חלק י מפסקי דין רבניים

[דעת המיעוט] ממה נפשך – אם היא בת דעת ובת קבלת מצוות, אזי יש לקבלה להליכי גיור כמו כל המבקשים להתגייר. ואם אינה בת דעת ואינה בת קבלת מצוות, אזי יש לקבלה להליכי גיור על יסוד טבילה בלבד, כדין גר קטן... אעפ"כ אינני תוקע עצמי לדבר הלכה, והדבר מחייב שיקול דעת נוסף.

ו. כללי גיור, הרה"ג הרב יצחק יוסף שליט"א – גיור חרשם פקחים של ימינו, שמבינים אנו מתוך סימנים שעושים להם

ופשט דברי הטור דלא מהני בחרש ושוטה כשבא עם אבותיו, ורק בקטן מהני כשבא עם אבותיו... וכן הבין בגליון מהרש"א על שלחן ערוך שם (ס"ז)... ובפרט שלא יצא הדבר מידי מחלוקת אי מהני כלל זכיה לחרש כמו בקטן... אך בזה י"ל דאעיקרא אפשר דחרשים פיקחים של ימינו שמבינים אנו מתוך סימנים שעושים וכיו"ב, ועונים לנו שיש להם רצון לקבל מצוות, שפיר דמי לחושבם כקבלת מצוות... אכן ע' למרן הצ"ל שחשש בענייני דאורי' לדעה דלא נחשבים כפקחים (י"ד ח"ב סי' ו)... ובפרט שכאן לא עוסקין בחרשת שלמדה לדבר אלא רק משתמשת בשפת הסימנים, וזה כבר לא ברור לפנינו שיצאה מכלל דין חש"ו, ובאמת שאם היתה השאלה לענין דיעבד, כשכבר גיירו, היה מקום להתיר ולהכשיר הגיור, ... אף כאן השאלה לכתחילה, ובזה קשה להתיר. ואם החרש או החרשת נתחכמו כל כך באופן שלמדו לדבר מעט כאחד האדם, בזה כבר יש להתיר לכתחלה, כי בכהאי גוונא לדעת רה"פ הנ"ל יצאו כבר מכלל דין חש"ו.

סימן ט – ציטוט חלק של פסוק

א. שולחן ערוך יורה דעה הלכות ספר תורה סימן רפג סעיף ד

אסור לרקם פסוקים בטלית.

ב. ש"ך יורה דעה סימן רפג ס"ק ו

אסור לרקם פסוקים בטלית. מפני שהוא מביא פסוקי התורה לידי זלזול כי הציצית שבטלית אינם אלא תשמישי מצוה ולא תשמישי קדושה ומותר לבא בטלית מצוייצת לבית הכסא ולבה"מ ולהשתמש בו ולכסות בו את הערוה ואיך יביא פסוקי התורה במקום טינופת וזלזול וכתב העט"ז ומטעם זה התירו לכתוב פסוקים על המפות של ס"ת מפני שהם תשמישי קדושה ואסור לנהוג בהם קלות עכ"ל ואף ע"ג דרבינו ירוחם שם כתב עוד טעם לאסור והיינו משום שאסור לכתוב מן התורה פסוקים כבר נתבאר שנתפשט המנהג להקל בזה ועיין ברבינו ירוחם שם שהביא תשובת הרמב"ם שהאריך בזה.

ג. פתחי תשובה יורה דעה סימן רפג ס"ק ג

פסוקים בטלית עיין (בתשו' רדב"ז ח"ד סימן מ"ה) שכתב דאפילו דברים של חול אסור לרקום אותם בכתב אשורית שהכתב בעצמו יש בו קדושה רבה ואם כתב פסוקים מן התורה אפילו בכתב אחר אסור עיין שם. ועיין בתשובת דברי יוסף סימן מ"א שכתב ששמע מפי מורו מהר"ר שמואל די פאם דמטעם זה כשמת בנו לא רצה לכתוב בכתב אשורי הקינה שנהגין לכתוב על המצבה אלא כתב אותה בכתב שקורין רש"י ומ"מ על אחרים לא אסר דבר זה מעולם. וע"ש עוד מ"ש על דברי רדב"ז הנ"ל.

ד. תלמוד בבלי מסכת ערכין דף ו עמוד א

אמר רב יהודה אמר רב: עובד כוכבים שהפריש תרומה מכריו, בודקין אותו, אי בדעת ישראל הפרישה - תינתן לכהן, ואם לאו - טעונה גניזה, חיישין שמא בלבו לשמים. מיתיבי: עובד כוכבים שהתנדב קורה ושם כתוב עליה, בודקין אותו, אם אמר בדעת ישראל הפרשתיה - יגוד וישתמש במותר, ואם לאו - טעונה גניזה, חיישין שמא בלבו לשמים; טעמא דשם כתוב עליה דבעיא גניזה, הא אין שם כתוב עליה - לא בעיא גניזה! הוא הדין דאע"ג דאין שם כתוב עליה נמי בעיא גניזה, והא קמ"ל, דאע"ג דשם כתוב עליה - יגוד וישתמש במותר, דשם שלא במקומו לאו קדוש, דתנן: היה כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה - הרי זה יגוד ויגנוז.

סימן י - חתימת חולה על הכרזה שלא לתת אמצעי החייה

א. שולחן ערוך הרב חושן משפט הלכות נזקי גוף ונפש ודיניהם סעיף ד

אסור להכות את חבירו אפילו הוא נותן לו רשות להכותו כי אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו ולא לביישו ולא לצערו בשום צער(ב) אפילו במניעת איזה מאכל או משתה אלא אם כן עושה בדרך תשובה שצער זה טובה היא לו להציל נפשו משחת ולכן מותר להתענות לתשובה אפילו מי שאינו יכול להתענות ומי שיכול להתענות מותר אפילו שלא בדרך תשובה אלא כדי למרק נפשו לה' שאין טוב למעלה מטובה זו.

ב. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן עג

באינשי כה"ג שהרופאים מכירין שא"א לו להתרפאות ולחיות, ואף לא שיחיה כמו שהוא חולה בלא יסורין אבל אפשר ליתן לו סמי רפואה להאריך ימיו כמו שהוא נמצא עתה ביסורין, אין ליתן לו מיני רפואות אלא יניחום כמו שהם, כי ליתן להם סמי רפואה שימות ע"ז וכן לעשות איזה פעולה שיגרום לקצר אפילו לרגע אחת הוא בחשיבות שופך דמים, אלא שיהיו בשב ואל תעשה, אבל אם איכא סמי מרפא שיקילו היסורין ולא יקצרו אף רגע מחייו צריך לעשות כשעדיין אינו גוסס.

סימן יא - פינוי מת מקברו

א. שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שסג סעיף א

אין מפנין המת והעצמות, לא מקבר מכובד לקבר מכובד, ולא מקבר בזוי לקבר בזוי, ולא מבזוי למכובד, ואצ"ל ממכובד לבזוי. ובתוך שלו, אפילו ממכובד לבזוי, מותר, שערב לאדם שיהא נח אצל אבותיו. וכן כדי לקבורו בארץ ישראל, מותר. ואם נתנוהו שם על מנת לפנותו, מותר בכל ענין. ואם אינו משתמר בזה הקבר, שיש לחוש שמא יוציאוהו עובדי כוכבים, או שיכנסו בו מים, או שהוא קבר הנמצא, מצוה לפנותו. (יש נוהגין לתת מעפר א"י בקבר) (א"ז), (ויש למנהג זה על מה שיסמוכו) (מדרש תנחומא פ' ויחי).

ב. פתחי תשובה יורה דעה סימן שסג ס"ק ב

כדי לקברו בא"י עי' (בתשובת ר"ל בן חביב סי' ס"ג) שכתב דאף אם גילה דעתו בחייו בפירוש דלאו שפיר למיסק מיתנא לארעא דישאל (וכדעת רבי בר קיריא בירושל' סוף כלאים) אפ"ה שרי לבנוהי למיסקיה ומצוה קא עבדי מיהו היכא דפקיד לבניו בפירוש דלא לסקוהו אינו רוצה להפריז על המדה ולהורות לבניו שיעברו על דבריו ע"ש.

ג. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן רמו

ולכן לע"ד כיון שנעשה אינו משומר צריך לפנות העצמות ולקבורם בביה"ק שיקנו במקום רחוק שלא יהיה חשש שיבואו לשם הכושים והריקים ופוחזים לזלזל שם ויעשו שם גם גדר. ויקברו עצמות כל מת בפ"ע שאסור לערב העצמות ולקבורם יחד כדאיתא בסי' ת"ג סעי' ח'. ועיי"ש בפ"ת סק"א מתשובת חת"ס שיכולין לקבורם גם בקבר אחד גדול אך שלא יהיו מעורבין ויהיה הפסק עפר אף דק או יפסיקו בחרס או רעפים ואם יניחו זה על זה צריך עפר דוקא ומעובה באופן שלא יכבד משא העליונים על התחתונים אבל לא בעי בעצמות הפסק ו"ט ואף לא ג"ט וא"כ לא יהיה השטח של מאתים המתים כ"כ גדול. אך בפ"ת /יו"ד/ ס"ס שס"ח בשם תשובת ציון משמע שאסור בקבר אחד אך אולי כוונתו גם כן כהחת"ס שהרי איתא זה בפרישה. ואחר שתפנו את ביה"ק תוכלו למוכרו לעכו"ם כי קרקע עולם לא נאסר. ואף שהעפר שלקחו בחפירתם הקבר ונתנו על המתים נאסר כדאיתא בסי' שס"ד מ"מ הא לא על

עפר זה יתנו המעות ונמצא שהקהל לא יהנו מעפר הנאסר. ואם יהיו מעות אלו להוצאות הפנוי שהוא לכבודם עדיף יותר.

ד. שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שסד סעיף א

קבר של בנין, אסור בהנאה; אבל קרקע עולם של קבר, אינו נאסר.

ה. רמב"ם הלכות אבל פרק יד הלכה יג

בתי הקברות אסורין בהנאה, כיצד אין אוכלין בהן, ואין שותין בהן, ואין עושין בהן מלאכה, ולא קורין בהן ולא שונין בהן, כללו של דבר אין ניאותין בהן, ולא נוהגין בהן קלות ראש, לא ילך אדם בתוך ארבע אמות של קבר ותפילין בידו וספר תורה בזרועו, ולא יתפלל שם, וברחוק ארבע אמות מותר.

ו. שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן שלה

יקרתו הגיעני ונפשו היפה בשאלתו נידן חומות בית הקברות שנהרסה ובנו אחרת טובה הימנה תחתי' אם מותרים הצבור ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר לבנות מהאבנים הישינים בית שער לכניסת בית החולאים ומלון אורחים ומקום אסיפת קרואי מועד אנשי ח"ק ונסתפק לפי מה שנוהגים להחמיר במצבת הקברים כמבואר בהגה' ש"ע /יו"ד/ סי' שס"ד והוא עפ"י הג"א פרק אין מגלחין דמייתי הרב"י שם ובט"ז ושם נאמר כל שנעשה לכבוד המת והחומה נעשה נמי לכבוד המתים לשמירתם שלא ישלטו בהם זרים א"ד לא נאסר אלא קבר שגוף המת נקבר בו אבל משמש רחוק כחומה לא ועוד שנעשה לחיים ולמתים דגם החיים מתלוננים בצלה ומבואר בירושלמי דמגילה פ' בני העיר כל שנעשה לחיים ולמתים אינה נאסר ומייתי בתשו' רשב"א סי' רצ"ו ועוד דקיימא לן דמותר לעשות מלאכה בכלי חפירת קברים מרצון הגזברים והוא מתשו' רשב"א סי' צ"ו ומשמע ליה לפר"מ דמדינא התירו רשב"א ולא משום לב גבאים אתנו עלי' בתחלת קנייתם וה"נ לא עדיף חומה מכלי חפירה אלו דברי פר"מ ודפח"ח ושאלת חכם חצי תשובה.

ואומר נ"ל פשוט להתיר מכמה טעמים מטעמים הנ"ל ולבר מן דין כאשר יבואר אי"ה עוד וכדמות ראה מדבר אגדה ברכות י"ח בהאי חסיד שהקניטתו אשתו ולן בבית הקברות עד ששמע רוחות מספרים זו עם זו וק' וכי לא היה לו מקום להתלונן בשדה וברחוב עד שלן בבה"ק שהוא מעשה שוטים או מכשפים וע"כ צ"ל שלא היה משומר מלסטים וחיות כ"א לחסות בצל חומת בה"ק וק' הא אסורה בהנאה בשלמא הא ל"ק הא בלא"ה אין ישנים בבה"ק כמו בקדושת בה"כ כמ"ש רמב"ם מתוספתא דמגלה עיי' פי"ד מאבל והיינו אפילו שלא ע"ג קבר אלא מקום שהוקצה לבה"ק לרבים נאסר כקדושת בה"כ וביאר דבר זה יפה באורך בש"ג פ' נגמר הדין והסברא נותן כך דכל שהוקצה למצותו להתפלל בתוכו או ללמוד בתוכו או לקבור בתוכו הכל הוקצה למצותו ואין ניאותי' בהם וא"כ האריך הותר להחסיד ללון שם י"ל חכמים ותלמידי' שרי כמו דשרי בבה"כ לאכול ולשתות ולטייל משום דכבוד וצורך תורה עדיף מבה"כ ובה"ק ולק"מ אבל אי חומת בה"ק אסור בהנאה מטעם משמש מת ק' אע"כ מוכח מזה דאין אי' בחומו' בה"ק אך מ"ש פר"מ דאפשר דלא נאסר אלא משמשים הקרובים לגופו של מת כגון קברו ומצבתו למאן דאוסר מצבן אבל משמשי' רחוקים לא ומפני כן כ' נמי פר"מ שנתלה בלשון הג"א שכל' כל מה שנעשה לכבוד מת וכו' כאלו יש ספיקא או פלוגתא במשמשי' מת שיאסר ומי יחלוק. נבאר הענין בעזה"י...

סימן יב – בענין מכירת חלק מבית הקברות

א. שלטי הגבורים מסכת סנהדרין דף טו עמוד א

מכל אלה לבי אומר לי דסבירא ליה להרמב"ם ז"ל דדין בית הקברות הוא כדין בתי כנסיות ויהיב לבתי קברות כל דין דיהיב לבתי כנסיות דאיתא פרק בני העיר וכמו שכתב איהו פי"א מהל' תפלה גבי קדושת בתי כנסיות וזה כי ס"ל למי' דאיכא חילוק בין בתי קברות שהם של רבים ושל כרכים ובין קבר של יחיד כי קברי הכרכים צרכי רבים נינהו כדמוכח בפ"ק דמ"ק וכן נראה מסדר ה"ג שהביא דין בית הקברות בדין צרכי רבים והכי כתב הרמב"ן ז"ל בספר תורת האדם בענין קבורה גבי חפירת הכוכין במועד ותיקון דבית הקברות של בני המשפחה כ"ש בית הקברות של כרכים דעבידי אדעתא דכ"ע צרכי רבים (צ) דרבים שתו רבים ישתו. וא"כ חשיבי כבתי כנסיות של כרכים דעבדינהו אדעתא דכ"ע ומה שאסור בזה בדברים השייכים בו אסור גם בזה וקבר הוי דומיא דבית הכנסת של יחיד שלא חיייל עליה איסור אלא במה שיש כח באיסור להתפשט בו ותו לא הלכך בתי קברות של רבים דכיון

דאקצו ההוא קרקע לבית הקברות חל עליה בכליה קרקע שם בית הקברות ואיסורו ואפי' במקום שלא נקברו שם המתים דהא להכי אקצינהו לכולי ארעא...

ב. שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנג סעיף ז

והא דבהכ"נ נמכר, הני מילי של כפרים שאין באים אנשים ממקומות אחרים, שלא נעשית אלא לבני הכפרים לבדם. (ואפי' בנו אותה משל אחרים) (מרדכי ישן בשם ראבי"ה), ולכן יכולים למכרו; ומכ"מ המעות נשארים בקדושתן, ואינם רשאים להורידן מקדושתן, והיינו כשמכרו בני העיר שלא מדעת פרנסיהם, וה"ה אם מכרו ז' טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר, אבל אם הסכימו ז' טובי העיר באותו מכר, והיו במעמד אנשי העיר, רשאים להוציא המעות לכל מה שירצו, ואם קבלו עליהם בני העיר בפירוש במכר זה כל מה שיעשה, אפילו יחיד מה שעשה עשוי. הגה: וכל שז' טובי העיר מוכרים בפרסום, מקרי במעמד אנשי העיר ואינן צריכין לומר הן או לאו. (מרדכי) אבל של כרכים, שבאים שם ממקומות אחרים, אפילו בנו אותה משלהם אינו נמכר אלא א"כ תלו אותו בדעת היחיד, שאז יעשה בו היחיד מה שירצה בהסכמת הצבור; וה"ה לכל דברי קדושה שנזכרו כאן, דכלהו גרירי בתר בית הכנסת.